

KARTA PRZEDMIOTU**I. Dane podstawowe**

Nazwa przedmiotu	Paleografia grecka i łacińska
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Greek and Latin paleography
Kierunek studiów	Filologia klasyczna
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	I
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	Stacjonarne
Dyscyplina	Literaturoznawstwo
Język wykładowy	polski

Koordinator przedmiotu/osoba odpowiedzialna	Wojciech Kopek
---	----------------

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	semestr	Punkty ECTS
wykład			4 (2+2)
konwersatorium			
ćwiczenia	45	2 semestry (15 moduł łaciński, semestr zimowy+30 moduł grecki, semestr letni)	
laboratorium			
warsztaty			
seminarium			
proseminarium			
lektorat			
praktyki			
zajęcia terenowe			
pracownia dyplomowa			
translatorium			
wizyta studyjna			

Wymagania wstępne	W1 - ukończenie podstawowego kursu języka greckiego (Praktyczna nauka języka greckiego I i II roku), W2 - znajomość podstawowych zagadnień materialnej kultury antyku z zakresu historii książki (zwoju), narzędzi piśmienniczych, kultury literackiej, obiegu książki, W3 – posiadanie podstawowej wiedzy z historii starożytnej i Bizancjum.
-------------------	--

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

<p>Paleografia grecka i łacińska - moduł grecki</p> <p>C1 - wprowadzenie podstawowych pojęć, definicji i podziałów typologicznych z zakresu paleografii greckiej; omówienie pomocy naukowych z zakresu paleografii greckiej; historia paleografii greckiej na świecie i w Polsce; przedstawienie rozwoju historycznego pisma greckiego; przedstawienie zjawisk paleograficznych (rękopisy, inkunabuły, starodruki itd.) oraz ich znaczenia dla kultury słowa</p>
--

C2 - umiejętność rozpoznawanie charakterów pisma różnych epok; prezentacja podstawowego opisu kodykologicznego rękopisu; omówienie zjawiska katalogowania manuskryptów greckich,
C3 - wprowadzenie w historię powstawania światowych kolekcji rękopisów greckich; pokazanie możliwości odcyfrowania rękopisów greckich od starożytności przez średniowiecze do epoki renesansu.

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA		
W_01	znajomość podstawowych typów pisma greckiego i wykorzystanie tej wiedzy do rozpoznania różnych typów tekstów,	K_W01, K_W02
W_02	elementarna wiedza o powstawaniu światowych kolekcji rękopisów greckich (Sankt Petersburg, Moskwa; Kijów, Lwów, Odessa, Charków; Monachium, Wolfenbüttel; Wiedeń; Paryż; Watykan, Wenecja; Kraków, Wrocław, Warszawa; Londyn),	K_W10
W_03	wiedza o podstawowej terminologii i metodologii badań w zakresie filologii klasycznej,	K_W11
W_04	podstawowa wiedza z zakresu edycji i krytyki tekstu oraz paleografii,	K_W12
W_05	elementarna wiedza o wybranych wytworach kultury materialnej starożytności,	K_W16
W_06	podstawowa wiedza o wpływie osiągnięć kultury starożytnej Grecji i Rzymu na kulturę czasów późniejszych i współczesnych.	K_W18
UMIEJĘTNOŚCI		
U_01	Student potrafi wyszukiwać, analizować, oceniać, selekcjonować i użytkować informacje przy użyciu różnych źródeł i sposobów,	K_U02
U_02	potrafi posługiwać się podstawowymi ujęciami teoretycznymi, paradygmatami badawczymi i pojęciami właściwymi dla filologii klasycznej w typowych sytuacjach profesjonalnych,	K_U03
U_03	potrafi pracować wedle celów i wskazówek formułowanych przez opiekuna naukowego,	K_U04
U_04	posiada umiejętności warsztatowe (posługiwanie się słownikami i innymi pomocami) umożliwiające kontynuowanie samodzielnej pracy w zakresie lektury, rozumienia i interpretacji greckich tekstów rękopiśmiennych,	K_U03, K_U04
U_05	potrafi czytać i tłumaczyć teksty greckie,	K_U05
U_06	umie samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje umiejętności badawcze, kieruje się wskazówkami opiekuna naukowego oraz poczuciem obowiązku i samodyscypliny.	K_U06
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_01	Student ma świadomość poziomu swojej wiedzy i umiejętności, rozumie potrzebę ciągłego dokształcania się i rozwoju,	K_K01
K_02	docenia tradycję i dziedzictwo kulturowe ludzkości i ma świadomość odpowiedzialności za zachowanie,	K_K04
K_03	dotatkowo, poznając kontekst kulturowy czytanych tekstów, docenia ich znaczenie dla historii kultury europejskiej,	K-K04

K_04	posiada świadomość znaczenia nauk o starożytności dla utrzymania i rozwoju więzi społecznej na różnych poziomach,	K_K05
K_05	potrafi aktywnie współdziałać i pracować w grupie oraz nawiązywać kontakty i budować relacje społeczne,	K_K06
K_06	ma świadomość odmienności wynikającej z różnorodności kulturowej, religijnej i filozoficznej i jej wpływu na kształtowanie się postaw społecznych i politycznych oraz procesów gospodarczych.	K_K07

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

1.	Wykład
1.1.	W paleografii nie chodzi o czytanie. Metodologia pracy paleograficznej nad manuskryptami greckimi.
1.2.	Historia powstawania światowych kolekcji rękopisów greckich (Sankt Petersburg, Moskwa; Kijów, Lwów, Odessa, Charków; Monachium, Wolfenbüttel; Wiedeń; Paryż; Watykan, Wenecja; Kraków, Wrocław, Warszawa; Londyn).
1.3.	Palimpsesty, rozwój pisma książkowego, biblioteki – zagadnienia związane z książką w Bizancjum.
1.4.	Biblioteka Ławry św. Atanazego na Atosie w okresie od X do XIII wieku.
2.	Konwersatorium
2.1.	Rozwój pisma greckiego, wprowadzenie do paleografii greckiej i tradycji rękopiśmiennej.
2.2.	Badanie charakterów pisma greckich kodeksów i dokumentów. Związek paleografii z dyplomatyką.
2.3.	Warsztat kodykologiczny w pracy paleografa.
2.4.	Książka i kultura książkowa w Bizancjum.
2.5.	Datacja greckich rękopisów majuskułowych IV- X w.
2.6.	Datacja greckich rękopisów minuskułowych IX wieku.
2.7.	Majuskuła studycka czyli Paweł Egipski w rękopisach Moskwy i Paryża.
2.8.	Chicago-Karachissarska grupa rękopisów greckich.
2.9.	Nowe spojrzenie na euchologion Vat. Barb. gr. 336.
2.10.	Greccy pisarze epoki renesansu.
2.11.	Jan Eugenik i jego „Monodia na upadek Konstantynopola”.
3.	Warsztaty
3.1.	Charakter pisma i jego datowanie.
3.2.	Bizantyjskie autografy.
3.3.	XII-wieczny rękopis Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum. Codex Matritensis gr. Vitr. 26-2.
3.4.	Paleografia dokumentów greckich Bractwa Lwowskiego XVII wieku.
3.5.	Transkrypcja dyplomatyczna wybranych tekstów.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne (lista wyboru)	Metody weryfikacji (lista wyboru)	Sposoby dokumentacji (lista wyboru)
WIEDZA			
W_01-06	Wykład konwersatoryjny	Referat	Protokół / Wydruk / Plik z referatem
UMIEJĘTNOŚCI			

U_01-06	Prezentacja	Referat	Protokół / Wydruk / Plik z referatem
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01-06	Prezentacja	Referat	Protokół / Wydruk / Plik z referatem

VI. Kryteria oceny, uwagi:

Ocena niedostateczna

(W) Postępy niedostateczne: student nie rozumie powiązań między dziedzinami humanistycznymi; nie wykazuje orientacji w podstawowych metodach badań w zakresie filologii klasycznej; nie zna podstawowych terminów z zakresu paleografii łacińskiej; nie jest w stanie dostrzec powiązań między zjawiskami kultury antyku, średniowiecza i renesansu.

(U) student nie potrafi wykorzystać w praktyce pojęć z zakresu paleografii łacińskiej, nie potrafi korzystać z pomocy naukowych i ma podstawowe problemy z rozpoznaniem i odczytem omówionych typów pisma; student nie przygotował autoreferatu na wybrany przez siebie lub prowadzącego temat ani nie zabiera głosu w dyskusji.

(K) brak zainteresowania przedmiotem; niewypełnianie podstawowych obowiązków studenta, który wybrał określony typ studiów.

Ocena dostateczna

(W) postępy wystarczające: student orientuje się w podstawowych powiązaniach między dziedzinami humanistycznymi; rozumie znaczenie badań edytorskich i paleograficznych dla filologii klasycznej; zna podstawowe terminy z zakresu paleografii łacińskiej; potrafi dostrzec zasadnicze powiązania między zjawiskami kultury antyku, średniowiecza i renesansu.

(U) student prawidłowo nazywa podstawowe zjawiska z zakresu paleografii łacińskiej, korzysta z pomocy naukowych i rozpoznaje omówione typy pisma; w wystarczającym zakresie potrafi odczytać omówione typy pisma; student przygotował autoreferat na wybrany przez siebie lub prowadzącego temat w sposób niewystarczający lub z błędnym wykorzystaniem materiałów; student przejawia nikłą aktywność w czasie zajęć.

(K) zainteresowanie przynajmniej w minimalnym zakresie przedmiotem, brak jednak większej aktywności i zaangażowania.

Ocena dobra

(W) postęp zadowalający: student biegle orientuje się w podstawowych powiązaniach między dziedzinami humanistycznymi; rozumie znaczenie badań edytorskich i paleograficznych dla filologii klasycznej; zna podstawowe terminy z zakresu paleografii łacińskiej; potrafi dostrzec liczne powiązania między zjawiskami kultury antyku, średniowiecza i renesansu.

(U) student prawidłowo nazywa szeroką gamę zjawisk z zakresu paleografii łacińskiej, systematycznie i biegle korzysta z pomocy naukowych i rozpoznaje omówione typy pisma; w zadowalającym zakresie potrafi odczytać omówione typy pisma; student przygotował autoreferat na wybrany przez siebie lub prowadzącego temat w sposób zadowalający z właściwym wykorzystaniem materiałów; student podejmuje dyskusję z kolegami i prowadzącym w czasie zajęć.

(K) ciekawość przedmiotu, spore zaangażowanie i aktywność na zajęciach.

Ocena bardzo dobra

(W) postępy godne uznania: student biegle orientuje się w nie tylko w podstawowych powiązaniach między dziedzinami humanistycznymi; rozumie znaczenie badań edytorskich i paleograficznych dla filologii klasycznej; zna terminologią z zakresu paleografii łacińskiej; potrafi dostrzec liczne powiązania między zjawiskami kultury antyku, średniowiecza i renesansu.

(U) student prawidłowo nazywa szeroką gamę zjawisk z zakresu paleografii łacińskiej, systematycznie i biegle korzysta z pomocy naukowych i rozpoznaje omówione typy pisma; w stopniu godnym uznania potrafi odczytać omówione typy pisma; student przygotował autoreferat na wybrany samodzielnie temat z właściwym wykorzystaniem materiałów podstawowych i dodatkowych; student samodzielnie stawia problemy w dyskusji.

(K) ciekawość badawcza, poszerzanie wiedzy, duża aktywność na zajęciach, przemyślane pytania.

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	45
Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	45

VIII. Literatura

Literatura podstawowa
Atsalos B. and N. Tsironis (eds), Proceedings of the 6th International Symposium on Greek Palaeography, Drama, 21-27 September 2003, 3 vols (Athens, 2008). Barbour R., Greek Literary Hands, A.D. 400-1600 (Oxford, 1981). Bibliographical Essay' Bravo Garcia A. and I. Perez Martin (eds), The Legacy of Bernard de Montfaucon: Three Hundred Years of Studies on Greek Handwriting. Proceedings of the Seventh International Colloquium of Greek Palaeography (Madrid-Salamanca, 15-20 September 2008) (Turnhout, 2010). Canart P., Paleografia e codicologia greca. Una rassegna bibliografica, Littera Antiqua, 7 (Vatican City, 1991). Cavallo G., G. de Gregorio and M. Maniaci (eds), Scritture, libri e testi nelle aree provinciali di Bisanzio. Atti del seminario di Erice, 18-25 settembre 1988 (Spoleto, 1991). Devreesse R., Introduction à l'étude des manuscrits grecs (Paris, 1954). Easterling P. and C. Handley eds., Greek Scripts: an Illustrated Introduction (London 2001). Fałęcki Tomasz, Tablice do nauki czytania pisma neogotyckiego dla początkujących, Kraków 2000. Gardthausen V., Griechische Palaeographie (Leipzig, 1879; repr. 1978). Gaul N., 'The Manuscript Tradition', in E. Bakker (ed.), Companion to the Ancient Greek Language (Malden, Mass.: Wiley-Blackwell, 2010), 69-82. Gieysztor Aleksander, Zarys dziejów pisma łacińskiego, Warszawa 2009.

<p>Górski Karol, Neografia gotycka. Podręcznik pisma neogotyckiego XVI-XIX w., Warszawa 1978.</p> <p>Groningen B.A. van, Short Manual of Greek Palaeography (Leiden, 1967).</p> <p>Harlfinger D. and G. Prato (eds), Paleografia e codicologia greca. Atti del II Colloquio internazionale, Berlino-Wolfenbüttel, 17-21 ottobre 1983 (Alessandria, 1991).</p> <p>Hunger H., Schreiben und Lesen in Byzanz (Munich, 1989).</p> <p>La Paléographie grecque et byzantine, Paris 21-25 Octobre 1974, Colloques Internationaux du CNRS, 559 (Paris, 1977).</p> <p>Lexicon Abbreviaturarum, opr. Adriano Cappelli, Milano 1973</p> <p>Metzger B.M., Manuscripts of the Greek Bible: An Introduction to Greek Palaeography (New York-Oxford, 1981).</p> <p>Mioni E., Introduzione alla paleografia greca (Padua, 1973).</p> <p>Papaioannou S., 'Greek Palaeography and Byzantine Book Culture (4th-16th c. CE): A</p> <p>Perria L., Grafis. Per una storia della scrittura greca libraria (Rome 2011).</p> <p>Porębski Stanisław Andrzej, Paleografia łacińska. Podręcznik dla studentów, Warszawa 2005.</p> <p>Porębski Stanisław, Paleografia łacińska, Warszawa 1997.</p> <p>Prato G. (ed.), I manoscritti greci tra riflessione e dibattito. Atti del V Colloquio Internazionale di Paleografia Greca, Cremona, 4-10 ottobre 1998, 3 vols (Florence, 2000).</p> <p>Semkowicz Władysław, Paleografia łacińska, wyd. 3, Kraków 2011.</p> <p>Słowiński Jan, Rozwój pisma łacińskiego w Polsce XVI - XVIII wieku, Lublin 1992.</p> <p>Thompson E.M., An Introduction to Greek and Latin Palaeography (Oxford, 1906; repr. 1975).</p> <p>Turner E.G., Greek Papyri: An Introduction (Oxford, 1986).</p> <p>Turyn A., Dated Greek Manuscripts in the Libraries of Great Britain (Washington, D.C., 1981).</p> <p>Wilson N.G., 'Greek Palaeography', in E. Jeffreys & al., The Oxford Handbook of Byzantine Studies (Oxford, 2008), 101-14.</p> <p>Wilson N.G., Medieval Greek Bookhands: Examples Selected from Greek Manuscripts in Oxford Libraries, 2 vols (Cambridge, MA, 1972/3; repr. 1995).</p>
<p>Literatura uzupełniająca</p>
<p>L. D. Reynolds, N. G. Wilson Skrybowie i uczeni, przeł. P. Majewski, WUW, Warszawa 2008.</p> <p>Борис Л. Фонкич, Исследования по греческой палеографии и кодикологии: IV—XIX вв. Отв. ред. М. А. Курышева. Серия: Монфокоп. Вып. 3 (Москва: Рукописные памятники Древней Руси, 2014).</p>